

3.1 Kommunikasjon, språk og tekst

PROGRESJONSTRAPP

FAGPLANER

HVEM	HVA og HVORDAN		HVORFOR
1-2 år	<ul style="list-style-type: none"> -bli kjent med pekebøker -presenteres for gjenfortellinger med bruk av effekter -sette navn på kroppsdelar bruk av sanger, regler, litteratur -erfare stellesituasjonen som en god samspillsituasjon med den voksne fylt av utbytterik kommunikasjon -hermelek med barn og voksne	<ul style="list-style-type: none"> -lære dyrelyder og syng sanger under besøk hos de ulike dyra på gården -presenteres for bildebøker og syng kjente barnesanger om bildene -syng temasanger med tegn til tale -parallell med jevnaldrende	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna et trygt, oversiktlig, godt og stimulerende læringsmiljø -gi barna et språkstimulerende miljø -stimulere bevissthet og kunnskap omkring egen person og kropp
2-3 år	<ul style="list-style-type: none"> -bli lest enkle tekster for fra bildebøker -deltakelse på samlinger med gjenfortelling og bruk av bilder på flanellogram -lære temarelevante rim og regler med bevegelser -lære ord for følelser -lære navn på dyr fra bildebøker	<ul style="list-style-type: none"> -huske enkle sangtekster for de ulike dyra på gården og fra temaer som er jobbet med over tid -lære navn på dagligdagse gjenstander ved hjelp av deltakelse -huske dyrelydene til de ulike dyra på gården utifra tilstedeværelse eller navn	<ul style="list-style-type: none"> -overføre glede og utbytte av litteratur, sanger, rim og regler i samling med flere og en til en -skape oppmerksomhet og trygghet til dyr
3-4 år	<ul style="list-style-type: none"> -delta på dramatisering av kjent barnelitteratur -få kjenskap til et økende antall rim, regler og dikt i temasamlinger -høre eventyr og fortellinger i fellessamlinger og en til en -spille enkle memory-og terningspill med voksne -praktisere bruk av betegnelser på kroppsdelar via samtale -leke rollelek med barn og voksne i frilek	<ul style="list-style-type: none"> -presenteres for lekverden/fantasilek med voksne -se etter egen bokstav og andre kjente -tulle og tøyse med ord i samlinger -bli kjent med blyantgrep gjennom tegneaktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> -gi økende kjenskap til litteratur og erfare muligheter for å leve ut rollene i disse -tilføre økende reportoar av sanger, rim og regler -gi kunnskap om egen/andres bokstav i navn og øve finmotorisk aktiviteter -gi kjenskap til spill og samarbeidsøvelser
4-5 år	<ul style="list-style-type: none"> -kunne dramatisere kjent barnelitteratur i temasamlinger -kunne delta på et visst antall rim, regler og dikt i temasamlinger -gjenkjenne eventyr og fortellinger fra fellessamlinger og en til en -spille enkle memory-og terningspill med barn og voksne -øve på blyantgrepet ved hjelp av veiledning og tegning -lytte etter lyder i ord, tulle og tøyse med lyder -bli kjent med rytme i ord ved hjelp av klapping	<ul style="list-style-type: none"> -praktisere bruk av betegnelser på kroppsdelar og kunne funksjonen i praksis, lek og samlinger -delta på lekverden/fantasilek med barn og voksne -leke med bokstaver og tall ved hjelp av etteraping, etterskrift, peking og lek med konkreter -gjenkjenne første bokstav i eget navn via gjentakelse	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna opplevelsen av litteratur som en skattekiste for indre bilder -gi barna erfaringer med at ord har egen rytme, settes sammen av ulike lyder og at hver lyd har egen bokstav -stimulere finmotoriske ferdigheter og blyantgrep -øke barnas tro på seg selv og ferdigheter -stimulere gode og sosiale ferdigheter
5-6 år	<ul style="list-style-type: none"> -høre tradisjonell og moderne barnelitteratur -ta del i dramatiseringen av kjent barnelitteratur i temasamlinger -kunne kjente rim, regler og dikt i temasamlinger -delta på og gjenkjenne eventyr og fortellinger fra fellessamlinger og en til en -spille memory-og terningspill med barn og voksne -finpusse på blyantgrepet ved hjelp av veiledning og øvelse -lytte etter lyder i ord, tulle og tøyse med lyder -ta del i regelleker og spill sammen med andre -stave seg fram til korte, kjente navn og ord	<ul style="list-style-type: none"> -mestre å skrive eget navn via etterskrift og øvelse -gjenfortelle egne opplevelser og kjente fortellinger -delta på tekstsaking i førskolegruppe -høre fortsettelsesbøker under høytlesning -bli kjent med vitser via samlinger -leke med rimord via samlinger -fortsatt at hver bokstav har egen lyd ved hjelp av øvelser -delta på lydsammentrekning i korte ord -presenteres for lydsammentrekning i korte og kjente ord	<ul style="list-style-type: none"> -øke barnas nysgjerrighet og iver for å tilegne ny kunnskap -gi barna glede over og ferdigheter i fortellerkunst og tro på egen fortellerevne -oppleve at tekst kan skapes og gjengi egne og andres opplevelser for ettertid -overføre begynnende leseforståelse -øke barnas evne til å lytte og holde konsentrasjon over tid -gi barna forståelse for spill og regellek som utbytterikt i samspill med andre

3.2 Kropp, bevegelse og helse

PROGRESJONSTRAPP

FAGPLANER

HVEM	HVA OG HVORDAN		HVORFOR
1-2 år	<ul style="list-style-type: none"> -utøve grovmotorisk lek i inne-og uterom -bevisstgjøres på egen kropp gjennom bevegelse og lek -sammenligne min-din kroppi samspill med barn og voksne -øve på å spise og drikke selv -utforske og bli kjent med inne-og uteområdene	<ul style="list-style-type: none"> -øve på håndhygiene ved hjelp av en voksen -delta på småturer i barnehagens ulike uterom -få finmotoriske erfaringer under måltider og forming -få ulike sanseerfaringer i lek og aktiviteter -få kjennskap til dyra på gården ved besøk med en voksen	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna grov-og finmotoriske ferdigheter og mestringsopplevelser i et variert, trygt og stimulerende miljø -øve på selvstendighet i matsituasjonen -oppleve dyr som trygge og interessante
2-3 år	<ul style="list-style-type: none"> -få erfaringer med ulike underlag inne og ute via lek -oppleve og sanse de ulike årstidene gjennom lek -sanse varmt og kaldt gjennom å delta inne og ute -øve på kroppsbeherskelse i grovmotoriske aktiviteter -lære god håndhygiene ved å vaske seg før mat og etter do -gå småturer i barnehagens ulike uterom med de andre -få utfolde seg i finmotoriske aktiviteter via måltider og forming	<ul style="list-style-type: none"> -få ulike sanseutfordringer i lek, dyrebesøk og forming -få erfaringer med av-og påkledning i garderobesituasjon -øve på dogåing ved å prøve å tisse på do under bleieskift -lære god håndhygiene ved hjelp av en voksen -oppøke trygghet til dyra på gården ved fast omgang -få kjennskap til ridning ved å få delta med voksenhjelp	<ul style="list-style-type: none"> -tilby barna et variert, sammensatt og lærende aktivitetstilbud inne og ute -gi livsviktig kunnskap og holdninger til god håndhygiene -gi barna varierte, sammensatte og lærerike sanseinntrykk som stimulering -gi trygge, utbytterike opplevelser med dyr
3-4 år	<ul style="list-style-type: none"> -øve på finmotorikk via måltider, matlaging og forming -øve på å sykle på trehjuls sykkel -få erfaring med skigåing ved hjelp av voksne på lekeplassen -delta på sangleker i fellessamlinger og i smågrupper -lære om sansene ved å få utforske og prøve de ut -øve på av-og påkledning ved å få god veiledning av en voksen -få erfaring med bruk av kniv som redskap via matlaging	<ul style="list-style-type: none"> -lære å sette grenser for egen og andres kropp -få god kontroll på dogåing og håndhygiene -få erfaring med ridning -delta på småturer i barnehagens nærmiljø -få kjennskap til hammer som redskap	<ul style="list-style-type: none"> -gi et rikt og lærende tilbud omkring finmotoriske-og grovmotoriske aktiviteter med utgangspunkt i Årsplan for barnehagen med skiftende månedstemaer -gi barna varierte opplevelser, kunnskap og nødvendige erfaringer for livslang læring -gi tilfredstilte i medvirkning
4-5 år	<ul style="list-style-type: none"> -øve på rett blyantgrep ved å bli veiledet forsiktig av voksen -mestre å sykle på trehjuls sykkel ved hjelp av gjentatte øvelser -mestre skigåing og uteaktiviteter på vinteren ved å få tilgang -mestre flere ulike sangleker ved å bli introdusert og ledet -være kjent med de ulike sansene ved gjentatte erfaringer -være trygg på egen kropp og stolt av mestring ved bli vist tillit og respekt -få trygghet på ridning ved ukentlig tilgang og øvelser -delta på småturer utenfor barnehagens nærmiljø	<ul style="list-style-type: none"> -få kunnskap om enkel 1.-hjelp ved håndtering av skrubbsår og insektstikk via egen erfaring -ha mestringsfølelse med dogåing og god håndhygiene -bli god på av-og påkledning av enkelte plagg ved praktisering -få erfaring med spikking med kniv og hammer og sag som redskap ved å få trygg tilgang -bli god til å benytte kniv som redskap i matlaging og til modell-leire	<ul style="list-style-type: none"> -tilby barna nødvendige fin-og grovmotoriske utfordringer for å evne å tilegne seg nye selv -gi opplevelse av medbestemmelse -overføre rett forhold til egen og andres kropp -gi et stimulerende miljø for utvikling av selvstendighet
5-6 år	<ul style="list-style-type: none"> -bli bevisst på rett blyantgrep og oppnå god ferdighet -bli selvstendig i skigåing og uteaktiviteter på vinteren -bli selvstendig i flere ulike sangleker via praktisering -mestre fin-og grovmotoriske aktiviteter godt -bli selvstendig omkring dogåing og være selvstående i god håndhygiene ved gjentakende øvelser -bli erfaren i av-og påkledning til de ulike værtypene -ha kunnskap om enkel 1.-hjelp ved å delta på enkel håndtering av skrubbsår og insektstikk inne og i uterommet -få mestringsfølelse ved bruk av hammer og sag som nyttige redskap	<ul style="list-style-type: none"> -få gode opplevelser og selvstendighet med ridning -lære om kroppen og de ulike funksjonene via sirkeltrening, kroppslige utfordringer på Trimrommet og i uterommene, samt samarbeid i førskolegruppa på -delta på førskoleturer med egen sekk og ansvar fast på ukentlige førskoleturer -snakke om og ha respekt for ulikheter via oppgang med ulike mennesker med ulike funksjonsnivåer og ferdigheter -hoppe paradiset ved å bli presentert for det og veiledet på hvordan -mestre spikking og vise respekt for kniven ved trygg tilgang	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna nødvendig kunnskap og ferdigheter til å utvikle egen sosial styrke -gi barna varierte, stimulerende og nødvendige opplevelser, kunnskap og erfaringer til å kunne ta rette avgjørelser for egne valg -gi barna god tro på og stolthet til seg selv og egne evner -gi barna erfaringer med å få ta egne valg -gi barna kunnskap om respekt for verdien i ulikheter

3.3 Kunst, kultur og kreativitet

PROGRESJONSTRAPP

FAGPLANER

HVEM	HVA OG HVORDAN		HVORFOR
1-2 år	<ul style="list-style-type: none"> -få erfaring med deig, maling, sand, vann og snø ved å bli presentert for de -bli kjent med ark og fargeblyanter ved å få tilgang på det -få erfaring med ulike naturmaterialer ved å tas med ut i naturen -få kjennskap til rim og regler ved at de voksne benytter slikt	<ul style="list-style-type: none"> -få kjennskap til tradisjonelle barnesanger og fortellinger ved at de voksne benytter disse i samlinger -lære sanger med hender og kropp som instrument ved at de voksne bevisst legger til kroppsbevegelser under sang	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna varierte erfaringer med ulikt materiell for å gi mulighet til å utforske via sansene og som grunnlag for utvikling av ferdigheter -gi barna en innfallsport til tradisjonell barnediktning og musikkopplevelser
2-3 år	<ul style="list-style-type: none"> -få bake-og matlagingsopplevelser og erfaring med tradisjonsbaking ved å få tilgang på og å delta -få erfaring med maling og pensel som redskap ved at disse benyttes i ulike formingsarbeider -få erfaring med lim, ulike farger og taktile formingsmaterialer, modell-leire og trolldeig ved å ha tilgang på disse -delta på konstruksjonslek med sand, vann og snø ved å delta i uterommet i leken	<ul style="list-style-type: none"> -lære enkle rim og regler -lære tradisjonelle barnesanger og fortellinger -få erfaring med rytmeinstrumenter -delta på kos og føring av dyra -delta på graving i komposthaugen -delta på arbeid med kjøkkenhagen	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna gryende ferdigheter og kunnskap omkring tradisjonell matlaging, barnediktning og musikk -gi barna gode opplevelser omkring dyra på gården og tradisjonell norsk gårdsdrift i trygge og tilpassede omgivelser
3-4 år	<ul style="list-style-type: none"> -delta på å lage varmlunchmåltidet av grønnsaker, kornprodukter, frukt og bær ved å få kutte grønnsaker og bake -få eksperimentere og/eller utforme gitte arbeider med maling, pensel, ark, saks, fargeblyanter, lim, glitter, perler, naturmaterialer ved å få tilgang og muligheter -delta på tradisjonsbaking via jule-og lefsebakst -utfolde seg med sand, vann og snø som formingsmateriale -delta på Rikskonsertene sammen med de eldre barna -delta på stell, kos og føring av dyra via smågrupper ut hit -delta på samlinger og musikklek med rytmeinstrumenter, sanger og sangleker i hel eller liten gruppe	<ul style="list-style-type: none"> -utvide antall rim og regler ved å delta under samlinger -utvide mengden tradisjonelle barnesanger og fortellinger ved at de voksne presenterer barna for disse og benytter de samlingene -delta på graving og arbeide med komposthaugen ved at de voksne tar barna hit og presenterer livet under i komposthaugen -delta på for-og etterarbeid med kjøkkenhagen ved å få erfaringer med såing og setting av poteter, vanning, ugraspynting, innhøsting	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna muligheter til å erverve seg nødvendige ferdigheter og kunnskap omkring matlaging og råstoffer fra gården -gi barna medbestemmelse i utforming av eksperimentelle formingsuttrykk ved hjelp av tilgang på ulikt materiell -gi barna erfaringer med tradisjonelle og kunstneriske uttrykk innen musikk-og dramajangeren -gi barna erfaringer og kunnskap ved hjelp av egen delaktighet, undring og kunnskapsoverføring
4-5 år	<ul style="list-style-type: none"> -delta aktivt på å tilberede varme måltider til lunch av gårdens produkter: frukt, bær, korn og grønnsaker -få erfaring med ulike kjøkkenredskaper ved å få benytte disse -kunne gjengi lærte rim og regler ved å få presentere disse -kunne gjengi tradisjonelle barnesanger og fortellinger ved å delta aktivt i samlinger og egne framføringer -ta del i dramatisering av tradisjonsfortellinger ved deltakelse -få utfolde seg fritt på tradisjonsbaking ved å få tillatelse	<ul style="list-style-type: none"> -få fri tilgang på ulike formingsmaterialer som, ark, saks, fargeblyanter, lim, sjablong, klippe og fargebøker, perler, modelleire ved at de ligger tilgjengelig for barna -få kjennskap til ulike rytmer med hender og rytmeinstrumenter i samlinger og musikklek ved at de voksne trekker dette inn -klippe og brette figurer ved å få tilgang til materialet og veiledning i hvordan	<ul style="list-style-type: none"> -tilby barna rike og varierte sansestimuli, ferdigheter og erfaringer omkring gårdens ressurser og mattilberedelse -overføre kjennskap til og ferdigheter i tradisjonell barnesang og litteratur -gi barna utviklende finmotoriske erfaringer -gi barna varierte grunnleggende musikk-erfaringer
5-6 år	<ul style="list-style-type: none"> -få ansvar omkring tilberedelsen av lunchmåltidet ved å få tilgang til deltakelse og konkrete oppdrag -få oppgaver med kniv og ostehøvel til 14:00 måltidet ved å delta på tilberedelsen -framføre innlærte rim og regler for de andre -dramatisere tradisjonsfortellinger	<ul style="list-style-type: none"> -lage rytmeorkester ved å samle instrumenter av rytmeinstrumenter eller bøtte, spann og spader -lage fantasiforestilling ved å skape en egen lekverden med ulike roller for deltakerne -lede lekverdener ved å leke ut roller og tildele roller til andre	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna tro på egne evner og ferdigheter -gi barna tilpassede utfordringer for å gi økt selvtilitt og styrket mestringfølelse -gi barna muligheter for kreativ utfoldelse -gi barna rom for å leve ut sin fantasi -gi barna tillitt til å lede verdifull aktivitet

3.4 Natur, miljø og teknikk

PROGRESJONSTRAPP

FAGPLANER

HVEM	HVA OG HVORDAN		HVORFOR
1-2 år	<ul style="list-style-type: none"> -få gode opplevelser med naturen som arena ved å være ute -oppleve ulike typer vær ved å få sanse dette -få opplevelser i barnehagens ulike uterom ved å gis tilgang -sanse og smake på naturens spiselige vekster i hagen og åkeren ved å tilbys disse -undre seg over og erfare naturen ved å være i den	<ul style="list-style-type: none"> -få erfaringer med dyra på gården ved å tas med dit -finne og undre seg over småkryp i naturen ved å sanse -bli kjent med elementet VANN ved å utforske -få kjennskap til traktoren på gården ved å få tilgang på	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna grunnleggende erfaringer med naturen som spennende arena for nyttige og interessante opplevelser og aktiviteter -gi barna spennende og interessante begynnererfaringer for senere deltakelser i gården som læringsarena
2-3 år	<ul style="list-style-type: none"> -få erfaringer med naturen som arena ved å bruke den til lek -utvide erfaringene med de ulike værtypene ved å benytte de -delta på såing av frø og setting av poteter -smake og lage mat av innhøstede råstoffer fra gården -få erfaring med traktoren og redskapene på gården ved å være tilskuer når arbeidet utføres på åkeren -få erfaring med hammer, spiker og planker ved å delta på snekring i snekerbua -lære om hva de ulike småkrypene heter og hva de spiser ved at en voksen er deltakende under observasjonene	<ul style="list-style-type: none"> -bli kjent med elementet VANN ved å utforske og benytte det som viktig for dyra, plantene og i leken -ta del i eggplukking	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna gode og nyttige erfaringer i naturen for å øke deres ønske om å benytte uterommene til arena for lek og utforsking -gi barna gryende opplevelser med råstoffene i åker, eng og hage -gi barna opplevelser ute og skape nysgjerrighet -gi barna erfaringer med VANN som livsnødvendig element
3-4 år	<ul style="list-style-type: none"> -få økende erfaringer med naturen som arena for lek og læring ved å få gjentakende opplevelser og jevnlig tilgang -utvide erfaringene og lære om de ulike værtypene ved aktivt å benytte de som spennende ressurs i ulike og spennende aktiviteter -delta på matlaging av innhøstede råstoffer fra gården -få erfaring med traktoren og redskapene på gården ved å få delta i arbeidet på en lystbetont måte -så frø og sette poteter ved å aktivt få delta -utvide tilgangen på erfaringer med hammer, spiker og planker	<ul style="list-style-type: none"> -ta del i søplesorteringa ved å lære kildesortering -gjøre gryende erfaring med hvordan vi kan ta del i å ivaretar naturen ved å plukke opp søppel og kildesortere denne, samt delta på kompostering -bli kjent med pc og fotoapparat ved å få prøve dette ut -bli kjent med elementet JORD ved å få tilgang på komposthaugens fantastiske og varierte verden av småkryp, samt delta på kompostering og å spre denne -lære navn på de ulike plantene i kjøkkenhagen ved at en voksen aktivt overfører kunnskapen	<ul style="list-style-type: none"> -tilby barna varierte og nødvendige opplevelser med det levende livet og elementene ute, til å skape nysgjerrighet, glede over og lærelyst -gi barna nyttige erfaringer med ulike redskaper for å få ferdigheter -gi barna gryende IKT kunnskap -gi barna nødvendig kunnskap omkring vekster og dyr for kunne glede seg over naturen som skattekammer
4-5 år	<ul style="list-style-type: none"> -bli god på å bruke naturen som arena for lek og læring -bli interessert i de ulike værtypene ved å få erfaringer -erfare hva frø og vekster trenger for å spire og gro ved å delta -kunne navn og utseende på de ulike plantene i kjøkkenhagen ved å få overført nødvendig kunnskap -ta del i innhøstingen av råstoffer fra gården og matlagingen av disse	<ul style="list-style-type: none"> -utfolde seg med hammer, spiker, sag og planker kreativt ved å få tilgang på det -bli kjent med elementet ILD ved å erfare på ulike måter -konstruere etter fri fantasi og gitte mønstre med duplo, lego, briomec ved at det gis tilgang på og rom for leken -kjenne til bruken av redskapene på gården ved å få benytte disse	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna erfaringer med hvor råstoffene vi lager maten vår av kommer fra ved å delta aktivt på prosessene omkring -gi barna kreative muligheter og tid nok -gi barna varierte ferdigheter de kan overføre til andre nyttige gjøremål -gi barna nyttig og viktig kunnskap
5-6 år	<ul style="list-style-type: none"> -bli erfaren i å bruke naturen som arena for lek og læring -kjenne igjen de ulike værtypene ved å oppleve og benytte -vite hva frø og vekster trenger for å spire og gro ved å delta -kunne finne igjen rett plante fra de ulike plantene i kjøkkenhagen i bøker ved å ha fått erfaringer og kunnskap -finne riktige råstoffer på gården til bestemte matretter -konstruere med hammer, spiker, sag og planker ved tilgang	<ul style="list-style-type: none"> -bli kjent med de fire elementer: VANN, JORD, ILD, LUFT -lære om fotosyntese og økosystemer ved konkrete forsøk -filosofere over og eksperimenterer med de fire elementer via lek og temaarbeider -få kjennskap til stjerner og planeter ved undring, samtaler, studering av bøker og temaarbeid	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna grunnleggende kunnskap og interesse for livslang læring -tilegne seg nyttige og tilpassende erfaringer for senere å få iboende forståelse for sammenhengen i å forvalte naturen rett for at fotosyntesen og kretsløpene i naturen kan opprettholdes

3.5 Etikk, religion og filosofi

PROGRESJONSTRAPP

FAGPLANER

HVEM	HVA OG HVORDAN		HVORFOR
1-2 år	<ul style="list-style-type: none"> -øve på å gi og få via samspillsituasjoner med voksne og barn -øve på å dele de voksne med de andre via erfaringer -øve på mitt og ditt via samspillsituasjoner -lære om meg og deg via samspill med barn og veiledning av voksne -høre ulike sanger via en til en og samlinger -erfare nærvær med dyra ved å få tilgang 	<ul style="list-style-type: none"> -bli trygg på de ulike dyra via samvær -erfare god omgang med dyra via god veiledning av voksenpersoner -erfare at alle har rett til omsorg og trygghet ved å oppleve gode samspillsituasjoner med bevisste voksne <p>(Barnekonvensjonen)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna gode erfaringer som er med på å utvikle de sosiale ferdighetene -gi barna gode samspillsituasjoner med læringsinnhold -gi barna gode samsværsituasjoner som gir de erfaringer og opplevelser for dannning av sosiale og etiske holdninger og verdier
2-3 år	<ul style="list-style-type: none"> -øve på å dele via samspill med barn og veiledning av voksne -øve på rett og galt via erfaringer og god veiledning av voksne -øve på turtaking via samspillsituasjoner, lek og god veiledning -øve på å betegne følelser via samspillsituasjoner og veiledning -lære om normer og regler via erfaringer i samspillsituasjoner -øve på inntoning mot de andre barna via veiledning av voksne og erfaring i samspill og lek med barn -lære om meg og deg, likheter og ulikheter via samspill, temasamlinger og veiledning 	<ul style="list-style-type: none"> -lære om hvordan omgås og hva de ulike dyra liker eller ikke liker ved å få tilgang på, erfaringer med og god veiledning av voksne -lære enkle sanger og fortellinger via temasamlinger og en til en -erfare ulike høytider via deltakelse og erfaringer -høre om hva vi trenger for å være mette, trygge og glade via temasamlinger og erfaringer <p>(Barnekonvensjonen)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna gryende veiledning og erfaringer med turtaking, rett og galt og dele med andre, for å styrke utviklingen av sosiale og etisk fortåelse og ferdigheter -gi barna god veiledning i egne og andres grenser -gi barna erfaring med å se andres behov i lys av egne
3-4 år	<ul style="list-style-type: none"> -forstå uskrevne lekregler og respektere andres grenser ved å få erfaringer i samspill og god veiledning i konflikthåndtering -øve på å forstå hvordan komme inn i leken, ta del i den og hva det innebærer å ha, ivareta og være en venn via erfaringer i lek, samspill med andre og god veiledning av voksne -øve på konfliktløsning, normer og regler ved å få egne erfaringer og tillit fra voksne, samt god veiledning -lære om ulike høytider og tradisjoner ved å få erfaring 	<ul style="list-style-type: none"> -erfare rett omgang med de ulike dyra, hensyn til hva de ulike eller ikke ved å få jevnlig omgang med og god veiledning -lære sanger og fortellinger fra andre kulturer via temasamlinger og en til en -lære at vi trenger ulike erfaringer for å lære det samme ved å ha omgang med ulike mennesker med ulike ferdigheter <p>(Barnekonvensjonen)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna god veiledning og erfaringer med turtaking, rett og galt, dele med andre, normer og regler, vennskap, samspillmestring med ulike mennseker og konflikthåndtering, som ledd i utviklingen av sosiale og etisk fortåelse og ferdigheter, samt empati -gi barna kjennskap til andre kulturer med ulike levesett og respekt for deres verdier
4-5 år	<ul style="list-style-type: none"> -bli empatiske og hensynfulle ovenfor andre, samt øve på normer og verdier og holde på vennskap via samspillsituasjoner, erfare og god veiledning av voksne i håndtering av situasjoner og konflikter som oppstår -ta hensyn til behov og signaler de ulike dyra har og utviser ved erfaring og god veiledning i de ulike dyras signaler og "språk" 	<ul style="list-style-type: none"> -ta del i våre ulike høytider og tradisjoner ved å delta på forberedelser til, få gjentatte erfaringer med, fester og temasamlinger -lære om andre kulturer, tradisjoner, sanger, fortellinger, regler og leker via temasamlinger og deltakelse -erfare og lære at alle har like stor verdi og rett til å bli hørt <p>(Barnekonvensjonen)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna jevnlig og lærerike opplevelser med dyra med god veiledning av voksne, her omsorg, nærhet og rett omgang med de ulike dyra er høyt prioritert for å øke empatiske ferdigheter -gi barna personlig vekst, tro på egenverd, sosial og etisk fortåelse og ferdigheter, samt empati
5-6 år	<ul style="list-style-type: none"> -lære om livet via foster, fødsel, selve livet til gammel og døden via temasamlinger, erfaringer og litteratur -snakke om virkelighet og fantasi, drømmer, sannhet og løgn via temasamlinger og samtaler i gruppe og en til en, litteratur og erfaringer -snakke om likeverd og likestilling via temasamling og erfaring 	<ul style="list-style-type: none"> -lære om våre ulike høytider og tradisjoner via deltakelse på, erfaringer med og kunnskapsoverføring i temasamling -lære om andre kulturer, tradisjoner, sanger, fortellinger, regler og leker via temasamlinger, kunnskap og erfaring -lære at alle har rett til å lære, ha noe å gjøre og leve godt i vårt samfunn via kunnskapstilegnelse og erfaring <p>(Barnekonvensjonen)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna kulturell, sosial, etisk og emosjonell kunnskapstilegnelse via opplevelser, erfaringer og kunnskapsoverføring, for å styrke utviklingen av normer og regler og respekt for rettigheter og at ulikheter har stor verdi

3.6 Nærmiljø og samfunn

PROGRESJONSTRAPP

FAGPLANER

HEM	HVA OG HVORDAN		HVORFOR
1-2 år	<ul style="list-style-type: none"> -bli kjent og trygg i barnehagens inne-og uterom via trygge og tilpassede opplevelser -bli kjent med og trygg på de voksne på avdelingen via stabilitet, velfungerende primærkontaktordning og godt samarbeid hjem-barnehage	<ul style="list-style-type: none"> -bli kjent med dyra på gården og lære ulike dyrelyder via opplevelser, erfaringer, samlinger og en til en -delta på Marka-Alders-og sykehjem, jul og 17.mai -delta i barnehagens 17.-mai tog til Marka Alders-og sykehjem	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna gode vilkår for utvikling av trygghet og oversikt i alle barnehagens rom -gi barna tillit til personalet som trygg base -gi barna tilpassede begynnende opplevelser i nærmiljøet
2-3 år	<ul style="list-style-type: none"> -få erfaringer med barnehagens ulike inne-og uterom via tilpassede, gode og lærende opplevelser -bli kjent med og trygg på alle voksen tilknyttet barnehagen ved å oppleve gode samspillsituasjoner i stadig økende grad -få erfaringer omkring arbeidet med-og livet i komposthaugen, kjøkkenhagen, bær-og frukthagen, trollskogen og tjernet på åkeren ved å få tilgang på	<ul style="list-style-type: none"> -få erfaringer med småturer i nærmiljøet utenfor barnehagen ved å få tilgang på tilpassede utflukter -delta på Marka-Alders og sykehjem jul og 17.mai, samt gå i barnehagens 17.-mai tog ved deltakelse -gå tur-retur til brannstasjonen i Brua i april -få erfaringer med alle dyra på gården ved tilgang	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna tilpassede opplevelser i alle barnehagens inne-og uterom med lærende, tilpassede opplevelser og erfaringer omkring hva Bergseng har å tilby av ulike aktiviteter omkring dyra, hagen, åker og eng, skog og mark, samt i nærmiljøet
3-4 år	<ul style="list-style-type: none"> -ha ulike temasamlinger, frie-og lærende med de voksne -ta fast del i bruken av barnehagens ulike inne-og uterom via alderslike eller slevvalgte grupper -delta på stell og føring av dyra på gården, samt få tilbud om ridning via smågrupper og fastlagte temagrupper -delta på faste opplegg omkring arbeidet med og livet i komposthaugen, kjøkkenhagen, bær-og frukthagen, skogen og tjernet på åkeren via deltakelse på temagrupper -lære om dyra i skogen og andre verdensdeler via temasamlinger og en til en	<ul style="list-style-type: none"> -øve på å ferdes i trafikken via turer i nærmiljøet -gå småturer i nærmiljøet i små-eller hel gruppe -framføre sanger under besøk på Marka-Alders og sykehjem til jul og 17.mai, via innlæring og deltakelse -gå i barnehagens 17.-mai tog til Marka Alders-og sykehjem med eget malt flagg via deltakelse i hel gruppe -gå tur-retur til brannstasjonen i Brua i april, få omvisning og sitte på i brannbilen -erfare samtaler omkring samfunn, likeverd, rettigheter og vennskap via samlinger (Barnekonvensjonen:rettigheter)	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna ulike opplevelser i ulike grupper for lærende og utviklende erfaringer -gi barna begynnende respekt og forståelse for hvordan ferdes trygt i trafikken -gi barna gode og tilpassede opplevelser utenfor barnehagen -gi barna innføring i norske kulturtradisjoner -gi barna kunnskap om og opplevelser og erfaringer med ulike mennesker, eldre og ferdigheter
4-5 år	<ul style="list-style-type: none"> -ta fast del i bruken av de ulike inne-og uterommene i alderslike eller selvalgte grupper, omkring samlinger og lekaktiviteter, stell og føring av dyra, ridning, temaopplegg omkring arbeidet med og livet i komposthaugen, kjøkkenhagen, bær-og frukthagen, skogen og tjernet -ta del i miljøvern og ivaretagelse av "det levende livet" hos dyra og i naturen	<ul style="list-style-type: none"> -lære om dyra i skogen og andre verdensdeler-delta på samtaler omkring samfunn, likeverd og vennskap (Barnekonvensjonen: rettigheter) -gå småturer i nærmiljøet og brannstasjonen i april, samt øve på å ferdes i trafikken -ta aktivt del i framføring av innlærte sanger under besøk på Marka-Alders og sykehjem til jul og 17.mai	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna ulike opplevelser i ulike grupper for lærende og utviklende erfaringer, innføring i norske kulturtradisjoner, kunnskap om, opplevelser og erfaringer med ulike mennesker, eldre og ferdigheter -gi barna begynnende respekt og forståelse for trygg ferdsel i trafikken og gode, tilpassede opplevelser utenfor barnehagen
5-6 år	<ul style="list-style-type: none"> -benytte alle ulike inne-og uterom omkring temaopplegg eller frie aktiviteter, stell og føring av dyra på gården, ridning, arbeidet med og livet i komposthaugen, kjøkkenhagen, bær-og frukthagen, skogen og tjernet på åkeren med førskolegruppa -lære om livet og dyra i skogen og i andre verdensdeler, samt andre kulturer i eget førskoleopplegg -arbeide med miljøvern og ivaretagelse av "det levende livet" hos dyra og i naturen -gå ukentlige turer i nærmiljøet på fast førskoledag -lære om trafikkregler, skilt og hvordan ferdes trygt i trafikken	<ul style="list-style-type: none"> -ta aktivt del i samtaler omkring samfunn, likeverd og vennskap (Barnekonvensjonen: rettigheter) -lage egne førskolerussekort og dele ut -arrangere og invitere gjester til hentekaffe, høstfest og hyggelunch, samt gå på kaffebesøk til naboen -stå for framføring av tradisjonelle sanger på Marka-Alders og sykehjem til jul og 17.mai omkring tradisjonelle 17.maisanger og flagget vårt med utvidet førskoleinnsalg -gå tur-retur til brannstasjonen i Brua i april, få omvisning, slukke brann og sitte på i brannbilen	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna ulike opplevelser i førskolegruppe men også blandede grupper for lærende og utviklende erfaringer, innføring i norske kulturtradisjoner, kunnskap om, opplevelser og erfaringer med ulike mennesker, eldre og ferdigheter for livslang læring -gi barna begynnende respekt og forståelse for trygg ferdsel i trafikken og gode, tilpassede opplevelser utenfor barnehagen

3.7 Antall, rom og form

PROGRESJONSTRAPP

FAGPLANER

HVEM	HVA OG HVORDAN		HVORFOR
1-2 år	<ul style="list-style-type: none"> -leke med puttekasser, innpasningsspill og byggeklosser -delta på rydding av leker, erfare over og under, forran og bak, stor og liten, ulike mengder og fassonger ved å få tilgang på ulikt lekemateriell og opplevelser alene og i lag med voksne og andre barn	<ul style="list-style-type: none"> -få erfaring med barnehagens ulike inne-og uterom og bygninger, leke i sankassa og på trimrommet, erfare ulike taktiler i omgang med dyra og naturen, ved å få tilgang på de ulike rom og områdene bondegårds-barnehagen består av i samspill med barn og voksne	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna et variert, oversiktlig og stimulerende læringsmiljø ved å gi de interessante og tilpassede opplevelser som stimulerer til matematisk kunnskap
2-3 år	<ul style="list-style-type: none"> -øve på pusle-og innpasningsspill, perle store perler på brett og snor, leke med duploklosser, byggeputer og tepper -ta del i rydding av leker og rom -bli trygg på ulike taktiler i omgang med dyra, naturen og matlagingen, plukke egg, telle og sammenligne dyra, studere likheter og ulikheter ved å gis mulighet for å få opplevelser og tilegne seg ulike erfaringer	<ul style="list-style-type: none"> -få erfaring med ellinger, mellinger og tellinger -delta på ulike kørdninger i overgangssituasjoner oa. -få erfaringer med bruken av de ulike inne-og uterommene og bygningene -delta på leker og opplegg omkring begrepene: med over og under, forran-bak, stor-liten, mengde og fassong -delta på formingsarbeid, en til en	<ul style="list-style-type: none"> -tilby barna varierte og tilpassede leker, materiell, muligheter og erfaringer for stimulering av matematisk forståelse og utvikling -benytte ulike regler og tellinger som fanger barnas interesse, for å stimulere takt og rytme, glede og iver
3-4 år	<ul style="list-style-type: none"> -pusle puslespill med opp til 20 brikker, perle store og små perler på brett og snor, sy på sybrett, benytte ulikt formingsmateriell og konstruere med modelleire, deig, legoklosser, puter, tepper, kasser, møbler, naturmateriale, planker oa. -delta på leker og opplegg omkring begrepene: over-i midten- under, forran-ved siden av-bak, først og sist, stor- liten-større- størst, mellomst, ulike mengder og fassonger -kunne skille ulike taktiler i omgang med dyra, naturen og matlagingen	<ul style="list-style-type: none"> -ta del i ellinger, mellinger og tellinger, rydde leker og rom og delta på servering av mat, -øve på ulike kørdninger i overgangssituasjoner oa. -ta del i bruken av de ulike inne-og uterommene og bygningene, få tilgang på snekkerbua og materiell og redskaper her -plukke egg og sortere, telle, sammenligne og gjenkjenne likheter og ulikheter hos dyra -formingsarbeid en til en, med tellinger, mengder og begreper	<ul style="list-style-type: none"> -tilby barna varierte, motiverende, utviklende og tilpassede leker og materiell for å skape interesse og iver etter å øke matematisk forståelse og kunnskap -benytte kjente og nye regler og tellinger, opplevelser og utfordringer, for å stimulere matematisk utvikling og vekst
4-5 år	<ul style="list-style-type: none"> -pusle puslespill med over 20 brikker, perle små perler på brett og snor, med og uten mønster, sy på sybrett, benytte saks, vevnål, ulikt formingsmateriell, sjablonger og stempler -konstruere med modelleire, deig, brio-og legoklosser, briomec, puter, tepper, kasser, møbler, tau, greiner oa. -delta på leker og opplegg omkring begrepene: over-i midten- under, forran- ved siden av-bak, først og sist, stor-mindre- minst, liten-større-størst, mellomst, ulike mengder og fassonger -delta på servering, pådekking og opprydding -kunne ulike kørdninger i overgangssituasjoner oa.	<ul style="list-style-type: none"> -gjenkjenne ulike ellinger, mellinger og tellinger, tall og enkle regnestykker med + - x : opp til 20 -kunne bruken av de ulike inne-og uterommene og bygningene, snekre ulike fantasigjenstander -betegne og skille ulike taktiler og betegnelser i omgang med dyra, naturen og matlagingen, plukke egg, sortere, oppbevare, systematisere og klassifisere, kunne antall, likheter og ulikheter hos dyra -formingsarbeid en til en, med tellinger, mengder, begreper, farger og taktiler	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna utviklende, varierte og motiverende redskap og leker som utvikler ferdigheter og matematisk forståelse -gi barna utfordringer og enkle oppdrag som fører til matematisk forståelse -gi barna enkle erfaringer og muligheter for å konstruere planlagte prosjekter her begreper, redskap, planlegging og begynnende utregninger er nødvendig
5-6 år	<ul style="list-style-type: none"> -pusle puslespill med over 40 brikker, spille terning-og memoryspill, perle småperler på brett, snor-og smykkelaging etter mønstre, sy på sybrett, benytte vev, ulikt formingsmateriell, stempler, sjablonger, utstensing, følge streken, etteraping -konstruksjonslek med modelleire, deig, brio-og legoklosser, briomec, puter, tepper, kasser, møbler, tau, ulikt naturmateriale -rydde og finne fram systematisk og klassifisert leker og gjenstander -delta på leker og opplegg omkring begrepene: over-i midten- under, forran- ved siden av-bak, først og sist, stor- mindre- minst, liten-større-størst, mellomst, ulike mengder og fassonger -kunne ulike taktiler og betegnelser i omgang med dyra, naturen og matlagingen, plukke egg, sortere og håndtere -mestre servering, påsmøring, pådekking og opprydding	<ul style="list-style-type: none"> -kunne ulike ellinger, mellinger og tellinger, mengder, tall og enkle regnestykker med+-x: opp til 20, skrive tall, tallsymboler og gjengi ulike mengder, gjenkjenne ulike tallmengder, former og fassonger og betegne disse -mestre ulike kørdninger i overgangssituasjoner oa. -benytte og holde orden i de ulike inne-og uterommene og bygningene -telle, sammenligne og gjenkjenne likheter og ulikheter hos dyra -benytte formingsarbeid en til en, til en lærerik økt omkring tellinger, mengder, begreper, farger og taktiler -erfare størrelse, form og mål, måle temperatur -snekre fuglekasse og ulike fantasigjenstander etter plan og ønske	<ul style="list-style-type: none"> -gi barna varierte, tilpassede og motiverende redskap og leker som gir grunnleggende opplevelser, stimulerer og utvikler ferdigheter og matematisk forståelse -gi barna økte utfordringer og oppdrag, som fører til matematisk erfaring, forståelse og utvikling -gi barna grunnleggende erfaringer og muligheter for å konstruere planlagte prosjekter her begreper, redskap, planlegging og enkle utregninger er nødvendig

